

БЕЗПАЛЕНКООльга Володимирівна
Kuro_kaf_fin@ukr.net

УДК 369.0:369.5

**ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ІНДИКАТОРИ СОЛІДАРНОГО
ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ****ECONOMIC AND SOCIAL INDICATORS OF SOLIDARITY PENSION
INSURANCE IN UKRAINE**к.е.н., доцент, зав.
кафедри, Київський
університет ринкових
відносинDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.4.3>**BEZPALENKO Olha** – PhD in Economics, Associate Professor, Head of department, Kyiv University for Market Relations

Проблеми пенсійного забезпечення, зокрема, солідарного пенсійного страхування, є постійними в полі зору науковців, більшої частини працюючого населення, пенсіонерів, представників державних органів та інших зацікавлених осіб. Статтю присвячено детальній характеристиці впливу різних факторів на фінансове забезпечення загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, стану формування та використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду України. Звернено увагу на фінансову функцію страхових внесків Пенсійного фонду України та проблемних фінансових та соціальних питань, пов'язаних із його розвитком. Прийняття відповідних рішень для подальшого реформування пенсійної системи повинно базуватися на детальній оцінці індикаторів соціально-економічного характеру.

* * *

Problems of pension provision, in particular, solidarity pension insurance, are under constant concern of scientists, the majority of the working population, pensioners, government officials and other stakeholders. The main issues of discussion are: social justice and insecurity, material security, financial imbalance and insolvency of the pension budget and others. The solution of these issues and the adoption of the appropriate decisions for further reform of the pension system should be based on a detailed assessment of various socio-economic factors.

The aim of this work is to substantiate the problem of financial balance of the Pension Fund budget, generalize the impact of economic and social indicators on the level of solidarity pensions in Ukraine, and identify key aspects for solving urgent issues of reforming the national pension system.

Ukrainian scientists have studied the following: the analysis of revenues and expenditures of the Pension Fund budget, the impact of certain factors on the development of pension insurance, foreign experience of pension provision and the possibility of its application in the pension system of Ukraine. The system of state pension insurance needs a deeper assessment, outlining the main directions of its further development and solving urgent issues in this area.

The paper uses a systematic method to determine the role and place of pensions in social protection of the population; methods of synthesis, analysis, comparison to consider the demographic situation of the population, the number of retirees, the size of pensions, individual indicators of income; factor analysis in order to determine the influence of factors on the development of the solidarity pension system; graphical method for displaying the structure of budget revenues of the Pension Fund of Ukraine and its dynamics; hypothetical-deductive method for formulating conclusions and further prospects for the development of the national pension system.

There were proposed the following main directions for solving the problems of solidarity pension insurance: joining the accumulative component to the existing solidarity pension system and their full functioning; reducing budget deficit of the Pension Fund due to the transfer of non-insurance functions of the solidarity system to the State budget; revision of the formula for calculating pensions and establishing closer relationship between insurance contributions and insurance payments; improving employment policy and investment policy in the pension assets management.

Ключові слова: Пенсійний фонд, економічні та соціальні індикатори пенсійного страхування, пенсійна система, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, пенсійні виплати, пенсії, доходи та видатки Пенсійного фонду, фінансування пенсійних виплат

Keywords: Pension Fund, economic and social indicators of pension insurance, pension system, pension provision, compulsory state pension insurance, pension payments, pensions, income and expenses of the Pension Fund, financing of pension payments

ВСТУП

Пенсійне забезпечення є однією з важливих державних соціальних гарантій, і має гарантувати соціально-економічну безпеку та запобігати бідності значної частини населення.

Науковий інтерес із цієї проблематики пов'язаний з існуванням різних економічних політичних, соціальних та демографічних чинників впливу на нього, недостатнім рівнем життя значної категорії населення, фінансовою незбалансованістю Пенсійного фонду України, невизначеністю та нестабільністю розвитку економіки країни.

Працюючі громадяни мають можливість отримувати

доходи у вигляді заробітної плати, винагород, отримання доходів від провадження господарської діяльності, від професійної діяльності, від продажу сільськогосподарської продукції, відсотків на суми банківських депозитних рахунків, від надання в оренду рухомих та нерухомих об'єктів та інші. Відповідно особи, що досягають пенсійного віку, або ж мають обмеження працездатності, втрачають частково чи повністю раніше отримуваний дохід.

У разі досягнення певного віку, встановленого законодавством, настання інвалідності чи втрати годувальника особа має право на отримання пенсійних виплат зі спеціального центрального органу виконав-

чої влади – Пенсійного фонду. З настанням вищезазначених випадків призначається пенсія, що є основним джерелом існування для відповідної категорії громадян. Проте рівень пенсійних виплат не покриває купівельну спроможність пенсіонерів. Тому пенсійне забезпечення із врахуванням економічних, соціальних процесів суспільства є актуальним питанням довіку.

Соціальний захист передбачає створення умов та гарантій соціально вразливих, економічно незахищених верств населення для забезпечення та підтримання рівня життя суспільства, що відповідає умовам сьогодення. Він має бути спрямований на формування та підтримання духовних, матеріальних та інших цінностей людини. Кожна держава намагається врахувати світові тенденції розвитку та становлення відповідного соціального забезпечення, враховуючи соціально-економічні, політичні коливання, але виконувати поставлені завдання можна тільки враховуючи можливості окремої держави.

Світові моделі пенсійного забезпечення є вразливими до різних соціально-економічних процесів. Проблема недофінансування державної системи пенсійного страхування є нагальною у багатьох країнах світу [1, 2, 3].

Стан ефективності функціонування та аналіз бюджетної діяльності Пенсійного фонду, його потенційні фінансові можливості викликають постійний науковий та економічний інтерес та зумовлюють проведення всебічного оцінювання стану та розвитку пенсійного забезпечення. Питома вага видатків на пенсійне страхування в Україні у ВВП є достатньо низькою, до того ж впродовж 2010-2019 рр. цей показник зменшився з 17,1 до 10,1 % [4]. Отже, сучасна українська пенсійна система потребує подальшого становлення й реформування.

Зрозуміло, що в ринкових відносинах, в умовах глобальних трансформаційних процесів, функція держави у рамках соціального захисту набуває більш особистісного характеру перекладається майже повністю на конкретного індивіда. До конституційних обов'язків кожного громадянина входить зобов'язання сплачувати податки і збори [5]. Водночас ст. 46 Конституції передбачено право на соціальний захист громадян. А отже, очікування громадян на відповідне грошове відшкодування у випадку тимчасової чи повної втрати працездатності є зрозумілим і очікуваним.

Запровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення (1 рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування – перерозподіл коштів від працюючого покоління на користь осіб похилого віку, 2 рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, 3 рівень – система недержавного пенсійного забезпечення), персоніфікація даних, модернізація Пенсійного фонду [6], збільшення розміру пенсійних виплат, – ці та інші значні здобутки є важливим етапом у становленні вітчизняної пенсійної системи.

Епоха цифрової трансформації зумовила необхідність переходу збору даних про призначення пенсій пенсіонерам на персоніфований облік даних у загальнообов'язковому пенсійному страхуванні. Так, з 1 липня 2000 р. заробітна плата для призначення пен-

сії враховується повністю за весь період страхового стажу. Персоніфікація даних спростила можливість накопичення інформації про страховий стаж застрахованих осіб та нарахування і призначення пенсій. Обов'язкова ж сплата страхових внесків унеможливила фальсифікацію з трудовими книжками, оскільки запис у трудовій книжці не завжди відображав фактичну трудову діяльність особи.

Як видно, реформування пенсійної системи України має позитивні зрушення, проте їх недостатньо для нормального адекватного рівня соціального забезпечення осіб похилого віку в сучасному суспільстві.

МЕТА статті – обґрунтування проблеми фінансової рівноваги бюджету Пенсійного фонду, узагальнення впливу економічних та соціальних індикаторів на рівень солідарного пенсійного забезпечення в Україні, та визначення ключових аспектів вирішення нагальних питань реформування національної пенсійної системи.

Проблеми фінансового забезпечення є актуальними завжди, але в періоди становлення економіки, в умовах кризових станів, глобалізаційних трансформацій ці питання особливо гостро постають у суспільстві і, зокрема, в Україні.

Обґрунтованим та багатоаспектним є дослідження теми у рамках основних заходів реформування пенсійної системи, проведене економістами В.Ф. Беседіним, С.Б. Березіною [7]. Окрім того, в інших працях із цієї проблематики передбачено, зокрема: досвід світової практики пенсійного забезпечення та можливості його імплементації в українську пенсійну систему [8]; стан бюджету Пенсійного фонду за 2014-2016 рр. та прогноз його доходної частини на 2017-2020 рр. [9]; характеристика новітніх інформаційних технологій та сервісів та визначення завдань для подальшої модернізації фонду [10]; сутність пенсійного страхування, аналіз доходно-витратної частини бюджету Пенсійного фонду, фактори впливу на державне пенсійне страхування та визначення основних цілей реформування пенсійної системи [11]; проблеми у призначенні та нарахуванні пенсій на конкретних прикладах [12]; демографічні аспекти впливу на пенсійну систему та аналіз доходів та витрат бюджету Пенсійного фонду [13]. Подальшого дослідження потребує всебічна та комплексна оцінка впливу різних соціально-економічних, демографічних та інших чинників на стан пенсійного забезпечення в Україні.

Враховуючи незмінну актуальність обраної тематики, цінність результатів проведених досліджень сучасними науковцями-економістами, питання національного пенсійного забезпечення населення потребує постійного оцінювання та обґрунтованого аналізу стосовно сучасного стану солідарного пенсійного забезпечення та, зокрема, фінансової незбалансованості пенсійного бюджету та можливості повноцінного функціонування 3-рівневої системи пенсійного забезпечення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано системний метод для визначення ролі й місця пенсійного забезпечення в соціальному захисті населення; методи синтезу, аналізу, порівняння для розгляду демографічного стану насе-

лення, чисельності пенсіонерів, розміру пенсій, окремих показників доходів населення; факторний аналіз із метою визначення впливу факторів на розвиток солідарної системи пенсійного забезпечення; графічний метод для відображення структури доходів бюджету Пенсійного фонду України та її динаміки; гіпотетично-дедуктивний метод для формулювання висновків і подальших перспектив розвитку національної пенсійної системи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Пенсійний фонд як невід'ємна частина страхового фонду акумулює та розпоряджається фінансовими ресурсами на користь осіб похилого віку, досягнення певного вікового цензу та осіб, що втратили годувальника. Фонд перерозподіляє матеріальні блага з метою компенсації, зменшення чи подолання певних страхових ризиків, пов'язаних із частковою чи повною втратою грошових засобів для існування. Особливість пенсійного страхового фонду полягає в перерозподілі фінансових ресурсів, а не накопиченні з метою споживання.

Передумовами реформування пенсійної системи був демографічний фактор, зокрема старіння населення. Цей процес супроводжується збільшенням питомої ваги людей похилого віку у загальній чисельності населення. Ця проблема носить економічний та соціальний характер: погіршується економічний потенціал країни, виникає соціальна розбалансованість. Так, збільшення чисельності пенсіонерів, зменшення чисельності працюючих, перевищення показника смертності над народжуваністю викликає дефіцит робочої сили, погіршення продуктивності праці, зміну соціопсихологічних настроїв населення, стану фінансового забезпечення соціально-вразливих груп населення, відтік капіталу з країни, зміну основних макроекономічних показників тощо.

Проведемо більш детальну оцінку впливу чинників на розвиток солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні. Аналіз демографічного стану населення враховує не тільки вікову структуру, а також із народжуваність, смертність, міграцію населення. Дані у табл. 1 свідчать про негативні демографічні зміни: за досліджуваний період 2014-2019 рр. середня чисельність населення зменшилася на 2,3 %. Більш швидкими темпами зменшувалася кількість зайнятого населення у віці 15-70 років (8,3 %). Частка зайнятого населення в загальній чисельності за період 2014-2019 рр. зменшилася з 42,2 % до 39,6 %, а саме ця категорія населення повинна мати максимальну соціальну підтримку з метою підвищення мотивації для успішного виконання поставлених перед ними завдань.

Не менш тривожною демографічною та соціальною проблемою є зменшення майже на 34 % кількості народжених дітей за відповідний період. А показник смертності над народжуваністю збільшився на 38,5 % (у 2014 р. він становив 135,8 %, у 2018 р. – 188,1 %).

За даними Державної служби статистики [14], за період спостереження 1996-2018 рр. у 1998 р зафіксовано найвищий показник за досліджувані 23 роки –

14534,8 тис. пенсіонерів. Починаючи з зазначеної дати спостерігається динаміка до зменшення чисельності пенсіонерів. Питома їх вага в середній чисельності населення за 2014-2018 рр. зменшилася з 31,6 % до 27,9 %. Варто звернути увагу, що на достовірність інформації впливає відсутність даних з окупованих територій із 2015 р. Порівняння ж даних у проведеному дослідженні з 2019 р. неможливе у зв'язку з відсутністю даних за цей рік у Державній службі статистики. Серед пенсіонерів більшу питому вагу займають особи жіночої статі. Так, у 2018 р.: жінок-пенсіонерів – 61,1 %, чоловіків – відповідно 38,9 % [9].

Одним із важливих параметрів в обґрунтуванні змін у пенсійній системі є показник середньої тривалості життя. За даними Державної служби статистики у 2018 р. у жінок цей показник склав 76,72 років, у чоловіків – 66,69 років [14]. Найвищим за період дослідження з 1989 р. до 2018 р. він був у 2017 р. (76,78 та 67,02 років відповідно), найнижче значення зафіксовано в 1995 р. (72,54 та 61,22 років відповідно). Оскільки різниця середньої тривалості життя при народженні в чоловіків та жінок становить майже 10 років, це підтверджуватиме той факт, що з досягненням пенсійного віку до 60 років середньостатистичний чоловік отримуватиме державну пенсію приблизно 7 років (судячи з даних 2018 р.), а жінки – майже 17 років. А отже, підвищення пенсійного віку для жінок можна вважати обґрунтованим. Але необхідно враховувати специфіку розрахунку даного показника. Так, середнім він є тому, що враховуються у статистиці народжені діти, які прожили, наприклад, до року та особи, що досягнули, припустимо, 80 років. Середня очікувана тривалість життя при народженні в даному випадку становитиме 40 років. Тому цей показник, є не зовсім точним для визначення питання довголіття населення.

Необхідною умовою для призначення пенсії за віком є наявність страхового стажу застрахованої особи, який зараховуватиметься за наявності сплати мінімального страхового внеску. Чинним законодавством [15] передбачено право на призначення пенсії за віком особам після досягнення віку 60 років за наявності страхового стажу не менше 15 років до 31 грудня 2017 р. Починаючи з 1 січня 2018 р. право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років мають особи за наявності страхового стажу: з 1 січня 2018 р. до 31 грудня 2018 р. – не менше 25 років; починаючи з 1 січня 2028 р. – не менше 35 років. Право на пенсію за віком за наявності відповідного страхового стажу мають жінки 1961 р. народження і старші після досягнення ними такого віку: 55 років – які народилися до 30 вересня 1956 р. включно; 60 років – які народилися з 1 квітня 1961 р. до 31 грудня 1961 р. У разі відсутності, починаючи з 1 січня 2018 р., страхового стажу право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 63 роки мають особи за наявності страхового стажу: до 31 грудня 2018 р. – від 15 до 25 років; починаючи з 1 січня 2028 р. – від 25 до 35 років.

Таблиця 1

Окремі показники демографічного стану населення, тис. осіб *

Показники / роки	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 р. до 2014 р.
Середня чисельність населення	42831,4	42675,3	42502,9	42315,8	42100,2	41858,2	97,7
Кількість зайнятого населення у віці 15-70 років, усього	18073,3	16443,2	16276,9	16156,4	16360,9	16578,3	91,7
у відсотках до середньої чисельності населення	42,2	38,5	38,3	38,2	38,9	39,6	93,9
Безробітне населення у віці 15-70 років, усього, тис. осіб	1 847,6	1 654,7	1 678,2	1 698,0	1 578,6	1 487,7	80,5
у відсотках до середньої чисельності населення	4,3	3,9	3,9	4,0	3,7	3,6	82,4
Кількість живонароджень	465,9	411,8	397	364	335,9	308,9	66,3
у відсотках до середньої чисельності населення	1,1	1,0	0,9	0,9	0,8	0,7	67,8
Кількість смертей	632,7	594,8	583,6	574,1	587,7	581,1	91,8
у відсотках до середньої чисельності населення	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	94,0
Показник смертності над народжуваністю	135,8	144,4	147,0	157,7	175,0	188,1	138,5

* складено автором за даними Державної служби статистики [14]. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

Більш жорсткі умови для призначення пенсії викликатимуть проблеми, пов'язані з призначенням пенсій, наприклад, у жінок, які брали відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку. І, взагалі, формула розрахунку пенсій має бути переглянута, оскільки розмір пенсій є неадекватним для пенсіонерів різного періоду виходу на пенсію. До того ж пенсії особам, в яких недостатньо страхового стажу, в окремих випадках, вищі, ніж особам, що мають достатньо страхового стажу, але невисокий індивідуальний коефіцієнт заробітної плати. Саме останній показник має бути переглянутий у формулі розрахунку пенсій, тому що її розмір прямо пропорційно залежить від коефіцієнта страхового стажу.

Варто звернути увагу на нерівномірність під час підвищення пенсійних виплат. Пенсіонери, в яких відсутній необхідний страховий стаж, отримують мінімальний розмір пенсій на рівні прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Відповідно їх розмір згідно з чинним законодавством переглядається та підвищується іноді до 2-3 разів на рік, враховуючи фінансові можливості держави. Водночас іншим пенсіонерам розмір пенсій може перераховуватися 1 раз на декілька років без відчутної зміни відповідного доходу.

Для забезпечення духовних, матеріальних та інших потреб людині необхідні відповідні джерела для існування. Політика доходів у частині нарахування та виплати є не завжди обґрунтованою, виправданою, а рівень отримуваних доходів є недостатнім для забезпечення нормального рівня проживання пенсіонерів. Відмітимо, що станом на 01.01.2019 р. середній розмір пенсії 33 % пенсіонерів складав 1747,77 грн, 24,3 % пенсіонерів отримували пенсію в діапазоні від 2001 до 3000 грн, і лише 1,2 % – понад 10000 грн. [4].

Динаміка середнього розміру призначеної пенсії за досліджуваний період є позитивною (табл. 2), але її зростання не завжди свідчить про покращення рівня життя пенсіонерів. За період 1996-2018 рр. середній розмір пенсії зріс у 64 рази, у тому числі пенсія за віком – майже в 66 разів.

Оскільки основним джерелом фінансування пенсійних виплат є заробітна плата та інші доходи населення, то проаналізуємо окремі показники доходів населення у табл. 3. З даних таблиці видно, що ці показники зростають нерівномірно. Так, розмір мінімальної пенсії за період із 2010-2018 рр. збільшився у 2 рази, розмір мінімальної заробітної плати, як джерело формування пенсій, за аналогічний період зріс у 4 рази. Темпи зростання пенсій є набагато нижчими від темпів зростання заробітної плати: за період 2010-2018 рр., середня заробітна плата зросла в 3,9 рази, тоді як середня пенсія – у 2,5 рази. Як наслідок, питома вага пенсій у заробітній платі зменшилася з 30,3 % у 2010 р. до 18,9 % у 2018 р., що відповідно свідчить про необхідність підвищення рівня життя пенсіонерів.

Низький рівень заробітної плати (доходів) не дає можливість забезпечити достатнє фінансування сьогоденних пенсіонерів. Так, у 2016 р. найбільша питома вага надходжень із заробітної плати застрахованих осіб до 5000 грн становить 47,2 %, до 10000 грн – 26,8 %, до 20000 грн – 1,6 %. З підвищенням розміру мінімальної заробітної плати ситуація покращилася вже у 2018 р. Так, збільшилася чисельність осіб, що отримували заробітну плату в діапазоні 10000-20000 грн до 23 % і зменшилася тих, що отримували заробітну плату до 5000 грн – до 26,2 % [4]. Варто зауважити, що частина заробітної плати та інших доходів працюючого населення залишається у тіньовому секторі.

Таблиця 2

Окремі показники доходів населення *

Показники/роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
середня заробітна плата, грн	3431	4012	4607	5007	5376	6732	8648	11135	13542
темпи зростання середньої заробітної плати, %	100	116,9	134,3	145,9	156,7	196,2	252,1	324,5	394,7
середній розмір пенсії за віком, грн	1039,6	1156	1252,4	1464,3	1521,6	1573	1690,3	1808,9	2556,7
темпи зростання середнього розміру пенсії за віком, %	100	111,2	120,5	140,9	146,4	151,3	162,6	174,0	245,9
Питома вага середньої пенсії за віком у середній заробітній платі, %	30,3	28,8	27,2	29,2	28,3	23,4	19,5	16,2	18,9
Мінімальна заробітна плата станом на кінець відповідного року, грн	922	1004	1134	1218	1218	1378	1600	3200	3723
Мінімальна пенсія за віком станом на кінець відповідного року, грн	734	800	884	949	949	1074	1247	1373	1497

* розраховано автором за даними Державної служби статистики [14]

Власні доходи бюджету Пенсійного фонду відповідно до чинного законодавства формуються за рахунок страхових внесків страхувальників у вигляді єдиного соціального внеску на користь застрахованих осіб. Накопичені фінансові ресурси в бюджеті мають цільове спрямування та мають бути направлені на фінансування відповідних пенсійних виплат. Не зважаючи на те, що доходи Пенсійного фонду за період 2016-2018 рр. зросли на 37,7 % [14], темпи зростання видатків їх випереджають на 3,7 %. Кількість застрахованих осіб також збільшилася на 2 %, проте надтоджен від платників страхових внесків не вистачає для здійснення необхідних пенсійних виплат, що спричиняє постійний дефіцит фонду.

Останніми роками значно збільшується сума асигнувань із Державного бюджету до Пенсійного фонду. Так, частка таких коштів за 2015-2019 рр. коливалася від 36 до 56 % у доходній частині бюджету Пенсійного фонду [16]. А отже, водночас втрачається страховий принцип солідарної системи пенсійного страхування.

Значною проблемою, пов'язаною з формуванням доходної частини бюджету Пенсійного фонду, є заборгованість із виплати заробітної плати (станом на 1.01.2019 р. вона становила 29,1 млрд грн) та її тінізація. Заборгованість виникала, в основному, з несплатою єдиного внеску фізичними особами-підприємцями (52,2 %) та невідшкодуванням пільгових пенсій (42,5 %) [4]. Посилення контрольної функції у стягненні й сплаті єдиного соціального внеску збільшуватимуть надходження до Пенсійного фонду.

Отже, виявлено, що основними проблемами для подальшого їх вирішення в солідарній пенсійній системі України є демографічні чинники та фінансова неспроможність Пенсійного фонду. Але, як показують результати досліджень Всесвітньої організації охорони здоров'я «засоби, затрачені на людей похилого віку є інвестиціями, а не витратами» [17], тому політика соціального захисту та забезпечення має бути направлена на підтримку такої категорії населення, оскільки їх вклад є значним не тільки упро-

довж трудової діяльності, а й у статусі «пенсіонера».

ВИСНОВКИ

Отже, підвищення фінансової стійкості Пенсійного фонду можливе тільки за рахунок повноцінного функціонування та поєднання державного та недержавного, накопичувальної та солідарної систем пенсійного забезпечення, що забезпечить зменшення політично-економічних, демографічних, інвестиційних та інших ризиків.

Пенсійний фонд залишається фінансово нестабільним, непристосованим до нових національних економічних умов та світових тенденцій, а нинішні пенсіонери отримують неадекватні пенсії відповідно до їх трудової діяльності, отримуваних у минулому доходів. Одним із важливих напрямів вирішення фінансових проблем фонду має бути зменшення частки асигнувань із Державного бюджету, як не страхової функції пенсійного забезпечення. Відповідно соціальні виплати, пов'язані з інвалідністю та у зв'язку із втратою годувальника, повинні фінансуватися з Державного бюджету. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування потребує подальшого ретельного аналізу, вдосконалення формули обчислення пенсій за віком та пошуку нових джерел фінансування. Обґрунтована формула розрахунку пенсії та встановлення більш тісного взаємозв'язку страхових внесків та страхових виплат мають стати мотивом та стимулом платників до своєчасної, повної сплати страхових внесків (єдиного соціального внеску).

Зменшення частки заробітної плати, інших доходів у тіншовому секторі економіки є не тільки можливістю збалансування пенсійного бюджету, а й фактором покращення конкурентоспроможності економіки. Легалізація робочих місць для громадян та створення умов для зростання рівня зайнятості й скорочення рівня безробіття є не менш важливим чинником у вирішенні питань пенсійного забезпечення на загальнодержавному рівні. Окрім того, створення та збереження робочих місць для пенсіонерів, має стати одним

із пріоритетних завдань відповідних органів влади.

Повноцінне функціонування обов'язкової накопичувальної складової системи пенсійного забезпечення можливе також за умови налагодження інвестиційної політики управління пенсійним коштом. Це також забезпечить участь громадян у недержавному пенсійному забезпеченні за рахунок збільшення довіри громадян до банківських установ, які виконуватимуть роль зберігача пенсійних активів.

Економічне зростання країни, врахування світових економічних тенденцій, поліпшення законодавчої бази та інвестиційної привабливості держави, адекватна політична ситуація позитивно впливатимуть на фінансову забезпеченість та стабільність пенсійного забезпечення в Україні. Водночас держава повинна зберігати свою цілісність, самостійність та турбуватися про економічну та соціальну безпеку своїх громадян. А запозичення досвіду інших розвинутих країн світу без врахування національних особливостей розвитку держави зумовлюють нездатність адаптуватися в нових умовах.

Отже, взаємопов'язаність та комплексний характер у реформуванні національної пенсійної системи позитивно впливатимуть на подальший розвиток та удосконалення системи національного пенсійного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Mauldin J. The Coming Pension Crisis Is So Big That It's A Problem For Everyone. URL: <https://www.forbes.com/sites/johnmauldin/2019/05/20/the-coming-pension-crisis-is-so-big-that-its-a-problem-for-everyone/?sh=617d3b2f37fc>
2. Valkonen T. The Finnish Pension System and Its Future Challenges. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2020/number/2/article/the-finnish-pension-system-and-its-future-challenges.html>
3. Reforming Pension Insurance in the People's Republic of China. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/543741/eawp-019-reforming-pension-insurance-prc.pdf>
4. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2018 році. URL: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2019/03/Zvit_2018_21_03_2019.pdf
5. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
6. Про схвалення Стратегії модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 672-р. від 14 вересня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2016-%D1%80#Text>
7. Беседін В.Ф., Березина С.Б. Сучасні проблеми й тенденції в пенсійному забезпеченні населення України. *Університетські наукові записки*. 2017. № 61. С. 131–140.
8. Толуб'як В.С., Горин В.П. Зарубіжний досвід пенсійних реформ: уроки та висновки для України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 765–771. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/10732>
9. Лаврук Н.А., Грендей Н.М. Сучасний стан та прогнозування надходжень до Пенсійного фонду України. *Економіка й суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 1006–1011. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/168.pdf
10. Калашнікова Т.В., Калашніков О.М. Модернізація діяльності Пенсійного фонду України: стан та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 19. С. 398–401.
11. Сидор І.П. Державне пенсійне страхування в Україні: сучасні тенденції та виклики. *Вісник соціально-*

економічних досліджень. 2018. № 2. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=URN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Vsed_2018_2_21

12. Ткаченко Н.М. Пенсійне забезпечення, право на пенсію, розміри, нарахування, пенсійна реформа. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 1 (34). С. 170–174.

13. Романовська Ю. Фінансова забезпеченість Пенсійного фонду. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 4. С. 135–146. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2020/04/12.pdf>

14. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua>

15. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України № 1058-IV від 09.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

16. Пенсійний фонд України: офіційний сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2121043-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2019-rik>

17. Всемирный доклад о старении и здоровье. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789244565049_rus.pdf;jsessionid=1649C85F2FAB3C6FCC95BFCB593BAFD9?sequence=10

References

1. Mauldin J. The Coming Pension Crisis Is So Big That It's A Problem For Everyone. URL: <https://www.forbes.com/sites/johnmauldin/2019/05/20/the-coming-pension-crisis-is-so-big-that-its-a-problem-for-everyone/?sh=617d3b2f37fc>
2. Valkonen T. The Finnish Pension System and Its Future Challenges. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2020/number/2/article/the-finnish-pension-system-and-its-future-challenges.html>
3. Reforming Pension Insurance in the People's Republic of China. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/543741/eawp-019-reforming-pension-insurance-prc.pdf>
4. Report on the work and implementation of the budget of the Pension Fund of Ukraine in 2018. URL: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2019/03/Zvit_2018_21_03_2019.pdf (in Ukrainian).
5. Constitution of Ukraine. Information on the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (in Ukrainian).
6. On approval of the Strategy for Modernization and Development of the Pension Fund of Ukraine for the period up to 2020: the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 672-p. September 14, 2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2016-r#Text> (in Ukrainian).
7. Besedin V.F., Berezina S.B. Modern problems and trends in the pension provision of the population of Ukraine. *University Scientific Notes*, 2017. 61. pp. 131–140. (in Ukrainian).
8. Tolubiak V.S., Horin V.P. Foreign experience of pension reforms: lessons and conclusions for Ukraine. *Global and national problems of the economy*. 2016. Issue 10. pp. 765–771. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/10732> (in Ukrainian).
9. Lavruk N.A., Hrendei N.M. The current state and forecasting of revenues to the Pension Fund of Ukraine. *Economics and society*. 2017. Issue 13. pp. 1006–1011. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/168.pdf (in Ukrainian).
10. Kalashnikova T.V., Kalashnikov O.M. Modernization of the Pension Fund's activities: state and prospects. Global and national problems of the economy. 2017. Issue 19. pp. 398–401 (in Ukrainian).
11. Sydor I.P. State Pension Insurance in Ukraine: Modern Trends and Challenges. *Bulletin of socio-economic research*. 2018. № 2. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/>

irbis_nbuvcgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vse_d_2018_2_21 (in Ukrainian).

12. Tkachenko N.M. Pension provision, Right to retire, size, accrual, pension reform. *Bulletin of Ukraine's economic science*. 2018. 1 (34). pp. 170–174 (in Ukrainian).

13. Romanovska Yu. Financial security of the Pension Fund. *Herald of KNTEU*. 2020. 4. S.135–146. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2020/04/12.pdf> (in Ukrainian).

14. State Service for Patics of Ukraine: Official

Website.URL: <http://ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).

15. On Compulsory State Pension Insurance: Law of Ukraine No. 1058–IV dated 09.07.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058–15#Text> (in Ukrainian).

16. Pension Fund of Ukraine: Official Site. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2121043-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2019-rik> (in Ukrainian).

17. All-digestive recovery of Oldness and Health. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789244565049_rus.pdf;jsessionid=1649C85F2FAB3C6FCC95BFCB593BAFD9?sequence=10 (in Russian).